

Matti Vuento

Hämmästyttävät sienet

Eliökunnan
pimeää ainetta
valaisemassa

Gaudeamus

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Copyright © 2025 Tekijä ja Gaudeamus

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kansi: Ville Karppanen

KL 57.3
UDK 58

ISBN 978-952-345-314-2

Painopaikka: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinna 2025

Sisällys

JOHDANTO	9
1 SIENITIEDON PITKÄ TIE	13
Varhainen sienikirjallisuus	14
Itiöstä sienen synty?	22
Sienet eläinten ja kasvien sekamuotoina	24
Kasveja vai oma eliöryhmänsä?	28
Sienijuuret (mykorritsat)	30
Sieniä kasvien sisällä: endofyytit	32
Jäkälät: kasveja vai ei?	34
2 SIENIKUNNAN SYNTY:	
4,5 MILJARDIN VUODEN LYHYT HISTORIA	45
Kivet kertovat	46
Ravinto ja energia	48
Vedestä maalle	51
Ripaus systematiikkaa	53
3 SOPEUTUMISEN MESTARIT	59
Kylmän kahleet	59
Kuumat paikat	61
Suolaista elämää	64
Ankeiden aavikoiden asukkeja	67
Sieniä syvällä sedimenteissä	72

4	SIENIÄ SISÄLLÄMME: IHMISEN MYKOBIOMI	75
	Syntymästä lähtien, vai jo aikaisemmin?	77
	Suoliston sienilajisto	78
	Mykobiomi, suolistobakteerit ja immuunijärjestelmä	80
	Sienet ja syöpä	82
	Kuoleman jälkeistä elämää	84
5	IHMISEN SIENIPATOGEENEJA	88
	<i>Aspergillus fumigatus</i> ja aspergilloosi	89
	<i>Candida albicans</i> – kaksikasvoinen hiiva	96
	<i>Candida auris</i> – uhkaava uusi tulokas	102
	<i>Cryptococcus neoformans</i> – monipuolinen pahantekijä	106
	Mucorales-lahko ja mukormykoosi	112
	<i>Histoplasma</i> – kosteiden kellareiden kauhistus	115
	<i>Pneumocystis</i> – kystoja keuhkoissa	118
	Taudinaiheuttajien evoluutio	122
6	SATO UHATTUNA: KASVIEN SIENITAUTEJA	127
	Viljelykasvien tuho	130
	Mykotoksiinit: vaarallisia homeiden ja endofyyttisten sienten myrkkyjä	135
	<i>Fusarium</i> -homemyrkyt: juovuttavat jyvät ja hullut hevoset	138
	Torajyvät ja Pyhän Antoniuksen tuli	141
	Homeista riisiä ja maissia ruokapöydässä	149
	Miksi mykotoksiineja on?	151
7	FUNGISIDIT JA FUNGISIDIRESISTENSSI	153
	Tartunta sienitautien syynä	154
	Ensimmäisiä sienilääkkeitä	157
	Atsolien aika	160
	Sienilääkkeitä sienistä	162
	Fungisidiresistenssi: kun torjunta-aine ei enää tehoa	165

8	LIHANSYÖJIÄ, MYRKYTTÄJIÄ JA ZOMBIEMESTAREITA	170
	Sukkulamatojen surmaajat	171
	Jalkapiikkejä, piikkinuijia ja keskiaikainen kanuuna	174
	Kemiallista sodankäyntiä.	176
	Taikasienet	186
	Zombiemestarit	189
	Mykoparasiitit	199
9	ÄLYÄ SIENISOLUISSA?	202
	Ympäristö, reaktiot ja kommunikaatio.	204
	Sienet valossa ja valaisevat sienet	207
	Kemialliset signaalit ja ääniaallot	214
	Sieni tietää, sieni muistaa	216
	Sähköisiä ilmiöitä	219
10	LÄÄKKEITÄ SIENISTÄ	225
	Antibiootteja ja immuunivasteen muuntajia	226
	Kolesterolin kimppuun.	233
	Vanhaa ja uutta	235
11	SIENET BIOTEKNOLOGIASSA	237
	Mitä käyminen on?	239
	Sienet ja siunattu juusto.	247
	Kemikaaleja, lääkkeitä ja paljon muuta	251
	Sienet bioaseina.	254
12	SIENET MUUTTUVASSA MAAILMASSA: ILMASTONMUUTOS JA KAUPUNGISTUMINEN	260
	Ei yksin hiilidioksidi	265
	Sienitautien esiinmarssi	269
	<i>Candida auris</i> : ilmastonmuutoksen syytä?	272
	Maankäytön muutokset.	275

13 ELIÖKUNNAN YHTEYS	281
Sienten symbioosit eliökuntaa yhdistämässä.....	282
Sienet ja Gaia-hypoteesi.....	286
LOPUKSI	289
VIITTEET	293
KIRJALLISUUS	305
LISÄLUKEMISTA	360
SANASTO	361
ASIAHAKEMISTO	366
HENKILÖHAKEMISTO	374